

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

до 150-річчя від
дня народження
Богдана ЛЕПКОГО

ВЕЛИКІ УКРАЇНЦІ:

*«Тільки не
втрачайте,
браття, віри...»*

Київ – 2022

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

*«Тільки
не втрачайте, браття,
віри...»*

Методичні поради
організаторам дитячого читання
до 150-річчя від дня народження Богдана Лепкого
(серія «Великі Українці»)

027.625:[021.4:8

Т 40

Відповідальна за випуск А. І. Гордієнко
Укладач Ю. В. Осадча
Літературний редактор О. А. Кадькаленко

«Тільки не втрачайте, браття, віри...» : метод. поради до 150-річчя від дня народж. Б. Лепкого / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Ю. В. Осадча ; ред. О. А. Кадькаленко. — Київ : НБУ для дітей, 2022. — 24 с.

Методичні поради із серії «Великі Українці» присвячені 150-річчю від дня народження видатного українського письменника і митця Богдана Лепкого (1872-1942). Містять короткий огляд його життя та творчості, розробки тематичних заходів. Матеріали адресовані працівникам бібліотек, що надають бібліотечно-інформаційні послуги дітям та педагогам.

© Національна бібліотека України для дітей

«Коли шукаємо в нашій історії конкретні й повчальні дороговкази, які вказували б правильний і праведний шлях для українців сьогоднішніх, найчастіше звертаємося до постатей видатних письменників, яких так щедро дарував Україні Господь, і які високо підносилися на світові висоти інтелекту. Серед них бачимо численні постаті українських письменників, які далеко випереджували сучасних їм світочів інших народів, інших культур. Та чи завжди українці вміли їх достойно цінувати? І чи належно оцінюємо їх тепер ми, чи й далі, страждаючи якимсь комплексом власної меншовартості, не помічаємо велетів духу?... Пропоную звернути погляди до постаті, що представляє надзвичайно потужний інтелект, постаті, якою може гордитися кожен українець. Це – вельми багатогранна особистість, оскільки він – поет і письменник, художник і мистецтвознавець, дослідник літературних процесів і перекладач, автор текстів численних музичних творів і теоретик феномену Українського Січового Стрілецтва, видатний педагог і активний громадський діяч. Отакими є іпостасі цього видатного українця, ім'я і твори якого в советські часи були строго заборонені, і в наш час це ім'я надто мало згадується й недостатньо пошановується. А це – величний зразок українського інтелекту й гідної постави українця-патріота. Ім'я його – Богдан Лепкий».

Л. Купчик¹

9 листопада 2022 року Україна відзначатиме 150-річчя від дня народження свого великого сина-митця – Богдана Лепкого. Без творчості такої відомої особистості сьогодні важко уявити українську літературу. На жаль, ми досі не маємо повного академічного зібрання творів письменника, щоб зрозуміти, який величезний пласт підняла ця особистість, скільки він зробив для розвитку нашої національної культури.

Богдан Сильвестрович Лепкий народився 9 листопада 1872 року у селі Кривеньке (зараз – Чортківський район Тернопільської області) у родині греко-католицького священника. Дитинство, про яке він залишив щемливі спогади «Казка мойго життя», минало у селах Поручин і Жуків. Змалечку він зберіг незрадливу любов до своєї малої батьківщини, тоді ж відчув потяг до літератури і малювання. Сприяло цьому і оточення: у родині Лепких плекалися народні традиції та українська мова, тут неодноразово були у гостях Іван Франко і Василь Стефаник, свої сили на ниві красного письменства пробував і Богданів батько (писав під псевдонімом Марко Мурава). З шести років Богдан жив у Бережанах, у діда по матері Михайла Глібовицького, там же закінчив гімназію у 1891 році, а потім поїхав до Відня, де планував навчатися живопису. Його в однаковій мірі вабили пензель художника і перо письменника, і останнє виявилось сильнішим, а

¹ Купчик Л. Богдан Лепкий — велет українського інтелекту та патріотизму / Л. Купчик // Український погляд. — 2012. — 6 лист. — Режим доступу: <http://ukrpohliad.org/blogs/bogdan-lepky-i-velet-ukrayins-kogo-intelektu-ta-patrioty-zmu-2.html>

поклик рідної землі та культури, особливо відчутно відомий на чужині, змусив повернутися до України і закінчити у 1895 р. Львівський університет. Після цього він почав вчителювати у бережанській гімназії, співпрацювати з журналами і часописами «Діло», «Зоря», «Літературно-науковий вісник», інтенсивно займатися громадською працею.

Літературну творчість майбутній письменник розпочав ще під час навчання у гімназії. Перше – оповідання «Шумка» з'явилося у 1895 р. у львівській газеті «Діло». Під час праці в Бережанській гімназії були опубліковані кілька оповідань («Дідусь», «Над ставом», «Настя»), у 1897 р. написана повість «Зламани крила».

У 1899 р. Богдана Лепкого запросили до Кракова викладати в Ягайлонському університеті українську мову і літературу. Одночасно він вчителював у III гімназії ім. Яна Собеського і в гімназії св. Яцка. Незважаючи на відірваність від батьківщини та ностальгію (а може і завдяки їй), краківський період у житті та творчості письменника відзначався надзвичайною плідністю. Одна за одною виходили книжки «З села» (1898), «Щаслива година» (1901), «В глухих куті» (1903), «По дорозі життя» (1905), «Кидаю слова» (1911), а також численні збірки віршів («Стрічки», 1901; «Листки падуть», 1902; «Книжка горя» 1903; «На чужині» 1904 тощо), літературознавчі дослідження, переклади польською мовою. Родину Лепких у Кракові (з дозволу Папи Римського у 1897 р. Богдан Сильвестрович одружився із своєю двоюрідною сестрою Олександрою) справедливо вважали осередком українського життя. Сюди часто приїздили Василь Стефаник, письменники і політичні діячі Остап Луцький та В'ячеслав Липинський, по дорозі в Італію гостював Михайло Коцюбинський, відвідували письменника Ольга Кобилянська і фольклорист Федір Вовк. Там же туга за Україною народила один із найвідоміших віршів Богдана Лепкого «Журавлі» («Чуєш (видиш), брате мій...»), який одразу ж став піснею (музику написав брат Левко Лепкий). Цей вірш особливо полюбили українці на чужині, а журавлі, які летять у вирій, стали своєрідним символом весвітніх форумів українців.

Перша світова війна застала сім'ю Лепких у Польщі. Коли російська армія восени 1941 р. почала окупацію Галичини й Буковини, вони разом з іншими біженцями переїхали у Карпати, маючи надію, що війна у гори не дійде, і зупинилися у місті Яремче у готелі. Згодом той був знищений снарядами, й у ньому згоріли речі Лепких, а також рукописи третього тому «Начерку історії української літератури» та історичної драми «Мотря», зберігся лише «Пролог». Після цього Богдан Сильвестрович опинився у Німеччині, де вів активну культурно-освітню роботу поміж військовополонених, серед яких були десятки тисяч українців. По війні Богдан Лепкий повернувся до Кракова, де продовжив свою літературну, педагогічну і наукову діяльність. Щоліта родина приїздила до села Черче на Івано-Франківщині. На знак народної пошани та любові сільська громада збуду-

вала для письменника будинок, який назвали Богданівкою. Не полишав Богдан Лепкий і малярства: у церкві сусіднього села Жовчі збереглися його ікони і розписи. Період між двома світовими війнами став найбільш плідним у творчості Бориса Лепкого: саме тоді з-під пера вийшла історична проза, зокрема цикл романів про гетьмана Івана Мазепу («Мотря», «Не вбивай», «Батурин», «Полтава», «З-під Полтави до Бендер»). Тут же, у Черче, його застала і Друга Світова війна. Після того, як німецькі окупанти закрили університет, письменник залишився без роботи, йому відмовили у професорській пенсії. Помер митець 21 липня 1941 р, похований на Раковецькому цвинтарі у Кракові.

«Творчість Богдана Лепкого надзвичайно різноманітна, він був універсальним майстром у красному письменстві, і за що б не брався, все йому вдавалося» (П. Сорока)². Ще сучасники зазначали, що обсяг його творчої спадщини поступається тільки Івану Франку. Починаючи у жанрах поезії та малої прози, письменник згодом перейшов до поем, історичних повістей і романів, талановито зображуючи у них широку панораму національно-визвольного українського руху часів Київської Русі, Руїни, гетьманщини. Як художник Богдан Лепкий створив цілу галерею портретів визначних діячів нашої історії і культури (княгиня Ольга, Пилип Орлик, Маркіян Шашкевич, Тарас Шевченко, Іван Франко, Василь Стефаник, Ольга Кобилянська, Микола Лисенко), а також ілюстрації до народних пісень і казок, творів Т. Шевченка та інших українських авторів. Вагомий доробок він залишив як історик літератури та мемуарист, написавши оригінальні статті і дослідження про Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Пантелеймона Куліша, Олексу Стороженка та багатьох інших. Віхою став для розвитку української науки вихід його двотомної науково-популярної праці «Начерк історії української літератури».

Багато зробив Богдан Лепкий і для розвитку дитячої літератури. В чому специфіка і особливості творів письменника для наймолодших? Перед усім вони приваблюють ясністю, винятковою простотою, але не спрощеністю, щирою розмовою з малими читачами. Особливого ліризму його поезії для дітей надає щемлива ностальгійна нота: живучи на чужині і боляче переживаючи розлуку з рідним краєм, поет подумки повертався у своє дитинство, згадуючи запах чебреця і м'яти, смак свіжоспеченого хліба, голоси різдвяних колядок і великодніх дзвонів... «Творчість Богдана Лепкого для дітей виражено позначена національним колоритом, вона виховує почуття гордості й любові до свого рідного, одвічно-українського... А ще ці твори глибоко релігійні, вони навчають юного читача любові до Бога, церкви і вчать його шукати вищого призначення у вірі, у тісній єдності з Творцем світу і людини».³ Як педагог і творець, як людина, що до останніх подробиць пам'ятала перші незабутні дитячі враження, Богдан

² Сорока П. З думкою про Україну і Бога / П. Сорока // Лепкий Б. Цвіт споминів. — Тернопіль, 2002. — С. 5

³ Сорока П. З думкою про Україну і Бога / П. Сорока // Лепкий Б. Цвіт споминів. — Тернопіль, 2002. — С. 9

Лепкий широко ділився із своїми читачами світлою радістю дитинства, нагадуючи дорослим про цю світлу пору життя, допомагаючи дітям поринути у світ дитячої уяви, мрій, видінь, насамперед – казок, без яких не мінає жодне дитинство. Казки Богдана Лепкого – це поетичні переспіви сюжетів народних казок про кривеньку качечку («Про діда, бабу і качечку кривеньку»), злу мачуху і добру падчерку («Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку і дванадцять розбійників»), «Казка про Ксеню і дванадцять місяців»), дідову і бабину доньку («Про дідову доньку Марусю і про бабину Галюсю»). У них Богдан Лепкий виступає як цікавий оповідач, який просто і невибагливо веде оповідь; створені ним характери і образи навчають юного читача чесності, мужності, працьовитості. Те ж саме стосується і оповідань для дітей, за винятком хіба що їх реалістичного антуражу («Ялинка», «Двоє дітей», «Також лист», «Хлопка», «Гусій»). Це твори про різні дитячі долі: драматичні, трагічні і хвилюючі. Як і в казках, письменник прагне виховати дітей добрішими, щирішими, справедливішими. Водночас він підводить їх до думки, що життя складне і повне випробувань, тому треба бути мужніми і сильними, вміти постояти за себе і за правду.

Історичні твори Богдана Лепкого адресовані дорослій аудиторії, але зацікавлять також і підлітків. Нехай у його повістях і романах немає великої кількості героїв, напруженої історичної інтриги та закручених сюжетних ліній, проте вони приваблюють читачів ясністю думки, психологічним обґрунтуванням характерів, поетичною образністю. Наприклад, у повісті «Вадим» боротьбу язичництва і православ'я, яке тільки-но з'явилося на Русі, Лепкий показує через образи воювничого до нестями князя Святослава, якому, здається, байдуже, з ким воювати; аби воювати і його матері – першій християнці княгині Ользі. Як мудра правителька з одного боку вона розуміє, що у державних справах потрібні і сили, і хитрощі, а з іншого – намагається втілити у життя заповіді Христа (а сходяться обидві лінії у характері і долі головного героя – чесного та сміливого дружинника Вадима, який сприймає нову віру усім серцем). Нещасливий похід князя Ігоря на половців у повісті «Каяла» показаний через світосприймання не так його ініціаторів (князів Ігоря і Всеволода), як очима Єфросинії-Ярославни з її жіночою тугою і прагненням до миру та її брата Данила (майбутнього, на думку Лепкого, автора знаменитого твору «Слово о полку Ігоревім»), який пішов на половців «за пісню». Трагізм епохи після смерті Богдана Хмельницького, яка називалася коротко і страшно – Руїна, Лепкий показує в образі козака-шляхтича Валентина Босаківського: на виду безжурний жартівник, він ховає під цією маскою зранену душу. Близький до родини гетьмана, він анітрохи не скористувався цим і тепер шкодує (бо міг би прислужитися Україні!), і єдине, що він може робити, коли точиться безперервна боротьба за булаву, допомогти гетьмановій дочці – своєму потаємному коханню. А в оповіданні (чи невеликій повісті) «Орли» лише одним конкретним історичним фактом показана епоха кінця XVIII ст., коли Україна під

гнітом російського самодержавства остаточно втратила залишки автономії. Протистояння з одного боку сотника Тригуба і його дочки Орісі, Петра Сулими та його батька, з іншого – царського офіцера Чекатунова, наче у краплі води відбиває трагізм поневоленої, але не скореної духом України. І сам факт, покладений в основу сюжету, не є вигадкою: через зображення орлів у хаті на кахлях печі справді постраждав козацький старшина на Чернігівщині.

Особливе місце у творчому доробку письменника посідає цикл історичних повістей про гетьмана Мазепу. Осмислюючи і трактуючи роль Мазепи в історії, Лепкий спирався на джерела і праці М. Грушевського, М. Костомарова, В. Липинського. Його Мазепа – прогресивний політичний державний діяч, дипломат, будівничий, просвітитель. Та насамперед Лепкий показав Мазепу як вождя української нації, послідовного борця за її незалежність. Цикл повістей охоплює гетьманський період Мазепи: кохання із дочкою генерального судді Кочубея Мотрею, складна дипломатія із Петром Першим, біль, кров і попіл гетьманської столиці Батурин, яке зруйнувало військо під командуванням О. Меншикова, союз зі шведами і битва під Полтавою, відступ до Бендер. У творах Б. Лепкого домінує політична проблема – намір Мазепи визволити Україну з-під непосильного російського ярма. Зі сторінок повісті «Батурин» устами Івана Мазепи автор висловив мету національно-визвольних змагань українського народу, актуальну і для XXI століття: «Ти московський цар, а я український гетьман. Ти будеш нову царську державу на кістках сотні поневолених народів, я рішивсь будувати свою, незалежну від деспотії твоєї. Я зрадив тебе, бо не хотів зрадити власної ідеї. А хоч би мені не доведеться в бою з тобою отстоятися, хоч би прийшлося зложити свою голову стару і стурбовану, так останеться Мазепина ідея. Вона житиме під попільом і кістками, поки грядущі покоління не відгребуть її, не піднімуть високо на свій прапор і не заткнуть його біля престолу вільної та незалежної від московських царів України».⁴

Повернення Богдана Лепкого на читацьку полицю українця відбулося на початку 1990-х років. Україні, яка здобула омріяну письменником незалежність, як ніколи було потрібно його палке і чесне слово про те, якого роду ми діти. У 1992 р. журнал «Тернопіль» заснував Всеукраїнську літературно-мистецьку та громадсько-політичну премію ім. Богдана та Левка Лепких. З 1994 р. у Тернополі діє обласне літературно-історичне товариство ім. Б. Лепкого. Через рік були відкриті музеї Богдана Лепкого у Бережанах та с. Кругулець, через два роки побачили світ монографії Н. Білик «Богдан Лепкий в духовній історії України» та «Богдан Лепкий у духовному відродженні українського народу». Були відкриті пам'ятники письменнику у Бережанах, селах Жуків та Кругулець. Згідно з рішенням міської ради з 1997 року Б. Лепкий є почесним громадянином міста Бережани.

⁴ Лепкий Б. Вибрані твори. Т.1. —Тернопіль, 2004. — С. 9.

До відзначення 150-річчя Богдана Лепкого радимо провести низку заходів для читачів-учнів як молодшого, так і середнього та старшого шкільного віку. Ознайомлення із постаттю письменника, його різнобічною творчою спадщиною, а також із найбільш яскравими фактами біографії радимо розпочати з презентації «Богдан Лепкий: від А до Я (з деякими прогалинами)» (додаток 1).⁵ При оформленні презентації були використані поезії Богдана Лепкого різних років, уривки із прозових творів («Казка мойго життя»), його образотворча спадщина, фотографії місць, пов'язаних із життям і творчістю. Доречним також буде проведення для даної вікової категорії читачів інформаційних п'ятихвилин «Чуєш, брате мій..., або Історія однієї пісні», «Колисав мою колиску вітер рідного Поділля: Богдан Лепкий та його рідний край», «Історія однієї родини: Богдан Лепкий, його коріння і насіння», поетичного вернісажу «Життям настроений, як скрипка: поезії Богдана Лепкого».

Окрему увагу приділимо, звісно, творам для дітей. На матеріалі казок Богдана Лепкого для читачів-учнів 1-4 кл. рекомендуємо провести гру «Казкові сходи» (додаток 2). Великодня та різдвяна поезія Богдана Лепкого дадуть багатий матеріал для проведення заходів, присвячених цим святам. Зокрема, для читачів молодшого шкільного віку радимо підготувати літературний ранок «Різдво у Богданковій родині», при цьому ознайомити читачів не тільки з віршами та фактами біографії Богдана Лепкого, але й із традиціями святкування Різдва на Поділлі.

Як вже зазначалося, історичні повісті Богдана Лепкого – це прекрасне читання для підлітків, яке ненав'язливо об'єднує у собі пізнавальні і виховні моменти з ефектом занурення в ту епоху, про яку йде мова. Сюжет повістей «Вадим», «Крутіж», і оповідань «Каяла» та «Орли» можуть бути використані під час історико-літературного квесту «Провідник у минуле: разом із Богданом Лепким» (додаток 3)⁶ для читачів-учнів 8-9 кл. Цей захід потребує від читачів попередньої підготовки і обізнаності: знання не лише текстів, але й біографії письменника, а також сприяє розвитку логіки, мислення, уяви. Такі ж самі вимоги можна поставити і до тайм-лайну «Історія одного гетьмана», присвяченого книжкам про Івана Мазепу.

Є щось символічне у тому, що 150-річчя Богдана Лепкого – палкого патріота, різнобічно обдарованого митця, невтомного трудівника і мислителя – відзначається у той час, коли Україна вкотре вже виборює свою незалежність і право на існування власної держави на власній землі. І під час цих важких випробувань особливо важливо чути його негучний, але твердий голос: «Тільки не втрачайте, браття, віри...».

---

⁵ Див за посиланням: <https://www.slideshare.net/nbkidskiev/ss-252982001>

⁶ Он-лайн варіанти див. за посиланням: <https://learningapps.org/display?v=pg46fk6q522>

Казкові сходи чарівні

За казками Богдана Лепкого
для читачів-учнів 1-4 класу

Мета. Популяризація казок Богдана Лепкого

Умови. Учасники гри – від 2 до 7 гравців – обирають перед початком колір сходинок, яку мають збудувати. Згодом гравці по черзі виймають навмання картку із номером (наприклад, Д9) і відповідають на питання ведучого. У разі вірної відповіді учасник гри отримує певну кількість карток обраного ним кольору (число карток закладене у номері питання, Д9 – 9 карток, Б1 – одна картка тощо) і складає із них на ігровому полі сходинок з основою 12 карток по горизонталі (перший ряд містить 12 карток, другий – 11, третій – 10). Якщо відповідь буде невірною, гравець пропускає хід, а на питання має відповісти наступний гравець. Виграє той, хто перший складе свої сходи.

Обладнання. Різнокольорові картки (по 78 кожного кольору), таблиця з питаннями (для ведучого), поле для гри.

Питання та відповіді.

№	Питання	Відповідь	Казка
Червоні сходи			
Б1	Скільки разів посилали Ксеню до дванадцяти місяців?	Три	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
О2	Яка казка розпочинається словами: «Жило їх двоє, Вже старі обое»?	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
Г3	Хто був господарем у хатині на курячій ніжці? Відьма; змій; Лісовик?	Змій	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»
Д4	Чому Катруся покинула рідну домівку? Втікала від мачухи; вийшла заміж; її вигнала мачуха?	Втікала від мачухи	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
А5	Хто забажав мати фіалки взимку?	Палана	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
Н6	Що означає слово «кулява»?	Кульгава	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»

Л7	Що попрохала мишка у дідової дочки?	Галушку	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»
Е8	Яка казка закінчується словами: «...І мабуть Вони донині ще живуть В любові людській, в Божій ласці, У своїм вічнім царстві – в казці»?	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»	
П9	Що означає: «стоять як на позір»?	Стоять по команді «струнко!»	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
К10	Чому кривенька качечка не хотіла летіти із першою зграєю?	Вони її кинули, коли вона зламала ніжку	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
И11	Із якої казки слова: «Було б не хапитись, Малим вдовольнятись, І не нараз, а потрохи У нове вбиратись?»	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»	
Й12	Що означає слово «обрус?»	Скатертину	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
Зелені сходи			
Б12	Вставити пропущене слово: «Ой бачив сусід, ... була, Варила, пекла... Гарна така, яка пава».	Дівчина	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
О11	Яка казка закінчується словами: «Опівночі, як півні заспівають, Якись дивні лунають голоси, Пищать, ячать, зітхають, позіхають...»?	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»	
Г10	Вставити слово: «Чи не зачасто? Годі, годі, Псувати ... нам у природі».	Лад	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
Д9	Що означає слово «губи»?	Гриби	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»

A8	Що взяла із собою кривенька качечка, коли йшла від діда й баби?	Кужіль	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
H7	Хто такий когут?	Півень	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»
Л6	Вставити слово: «Та як іти тепер у гори? Та ж там сніги, як біле...»	Море	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
E5	Яка казка розпочинається словами: «Померла мати, І батько мачуху привів до хати...»	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників про князенка з казки»	
П4	Вставити слово: «Мали ... Як палатку, І світличку Невеличку».	Хатку	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
К3	Яка казка розпочинається словами: «Був собі дід удівець та мав він доньку».	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»	
И2	За що мачуха і її дочка Палана незлюбили Ксеню? За вроду; за бідність; за поганий характер?	За вроду	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
Й1	Як звали дівчину, яка жила у розбійників?	Катруся	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників про князенка з казки»
Жовті сходи			
Б1	Куди пішли дід та баба у казці про кривеньку качечку? По гриби; на річку; до крамниці.	По гриби	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
O2	Яку роль відіграв у житті Катрусі гребінчик?	За його допомогою мачуха навела на неї чари.	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
Г3	Де дід лишив дочку з бабиної намови? У горах; під ялинкою; у хатині на курячій ніжці.	У хатині на курячій ніжці.	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»
Д4	Який місяць допоміг Ксені здобути фіалки?	Травень (Май)	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
A5	Що зробили дід та баба, коли впізнали у дівчині кривеньку качку? Прогнали її; вирішили взяти собі за дочку; спалили гніздо.	Спалили гніздо	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»

Н6	Що таке коновка?	Відро	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
Л7	Вставити слово: А дід взяв колодку, Прив'язав до бука, Що повіє... в лісі, Колодкою стука.	Вітер	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»
Е8	Із якої казки вислів: «Бо гіршого нічо нема, Як жінка злісна і дурна».	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
П9	Яка казка згадується на початку казки про кривеньку качечку?	«Курочка Ряба»	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
К10	Вставити слово: «Настала ... злотолиста, Прийшов погідний, теплий день. При звуків рогів та пісень Князенко молодий і триста Щонайгарніших хлопців з ним».	Осінь	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
И11	Що означає слово «статки»?	Майно	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»
Й12	Яка казка закінчується словами: «Настане осінь, вечорниці, Мине Різдво, прийдуть м'ясниці І... появиться твій хазяй».	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»	
Блакитні сходи			
Б12	Хто збудив Катрусю від чар? Батько; розбійник; князенко.	Князенко	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
О11	Яка казка закінчується словами: «А дід і баба Знов лишилися самі В хатині І сидять там нині Сумні, Самі одні»?	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
Г10	Що таке ватра?	Вогнище	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
Д9	Що означає вислів: «Бо я себе на решето Не позволю брати!»	Не дам із себе дурня робити.	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»

А8	Із якої казки слова: «Будеш ти щаслива, Будеш ти багата, Чекає на тебе За кривду заплаता».	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
Н7	Що означає слово «гадзувати»?	Господарювати	«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
Л6	Що принесла Ксеня від дванадцяти місяців вдруге?	Суниці	«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
Е5	У якій казці героїня отримала черевички, намисто і хустку?	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»
П4	Хто став Катрусі за вірну подругу?	Кицька	«Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки»
К3	У якій казці герої замість грибів знаходять гніздо?		«Про діда, бабу і каченьку кривеньку»
И2	Яка казка розпочинається: Як прийшла до хати Мачуха лукава, То вона її ті коси Спересердя рвала.		«Казка про Ксеню і дванадцять місяців»
Й1	Чиєю дочкою була Маруся?	Дідова	«Про дідову дочку Марусю і про бабину Галюсю»

Провідник у минуле: разом із Богданом Лепким

Історико-літературний квест для читачів-учнів 8-9 кл.

Мета. Популяризація історичних творів Б. Лепкого

Обладнання. Столи для станцій; друкований матеріал (назви станцій, маршрути, картки із завданнями); олівці, ручки, папір; подарунки та заохочувальний приз для команди, що прийшла другою.

Умови. У грі беруть участь дві команди. Отримавши інструкції щодо гри, після вступного слова бібліотекаря команди за жеребкуванням обирають порядок пересування за маршрутом: літеру «А» чи «Б» (під час квесту в залежності від пересування літери будуть змінюватися). Команди мають пройти 5 зупинок. Виграє та команда, яка першою дістанеться до фінішу.

Зупинка перша. Життєпис Богдана Лепкого.

Завдання. Обрати вірний варіант відповіді.

Письменник Богдан-Теодор Лепкий мав ще одне ім'я. Про третє із них можна дізнатися, згадавши...?

літописця Київської Русі (Нестор)
святителя-чудотворця (Миколай)
Великого Кобзаря (Тарас)

«Найкращим містом на землі» Богдан Лепкий вважав:
Тернопіль
Бережани
Київ

Спогади дитинства він поклав в основу книги:
«З життя»
«У глухім куті»
«Казка могого життя»

Богдан Лепкий отримав вищу освіту у...
Кракові
Відні і Львові
Варшаві

Богдан Лепкий був також і...
Співаком
Художником
Актором

Вірш Богдана Лепкого, який став народною піснею, це...
«Заспів»
«Серця мого біль»
«Журавлі»

Одним із героїв історичних романів Богдана Лепкого був...
Петро Сагайдачний
Князь Володимир
Іван Мазепа

Кохана Івана Мазепи Мотря походила із роду:
Кочубеїв
Хмельницьких
Виговських

Третя повість Б. Лепкого про Івана Мазепу:
«Не вбивай»
«Полтава»
«Батурин»

Як літературознавець Богдан Лепкий вивчав і популяризував творчість:
Тараса Шевченка
Василя Стефаника
Маркіяна Шашкевича
(усі варіанти вірні)

Як перекладач Богдан Лепкий переклав:
вірші Тараса Шевченка німецькою мовою;
«Слово о полку Ігоревім» польською мовою;
поему «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича українською мовою.

Богдан Лепкий пішов із життя у 1941 році і був похований...
У Кракові
У Кругульці
У селі Черчі

Зупинка друга. Історична.

«Іду на Ви!» (події)

Завдання. Підібрати цитату із творів Б. Лепкого до історичної події і назвати твір.

«Іду на Ви!» (*похід Святослава на болгар, повість «Вадим»*)

«Дон нас кличе!» (*похід князя Ігоря на половців, оповідання «Каяла»*)

«Всяке у нас було, але такого ще не було!» (*епоха Руїни, повість «Крутіж»*)

«Що воно таке: життя чи мука?» (*остаточна втрата автономії під російським гнітом, оповідання «Орли»*)

Портрет у художньому слові.

Завдання. Назвати історичну особу і твір.

«Тісно мені, тісно в Києві сидіти. Дніпро колисав мене, пороги про сон співали, битва – мій пир, перемога – найкраща розвага. Я або світ поб'ю, або в боях загину!» (*Святослав, повість «Вадим»*)

«Захмарюється небо над головою княгині. Вона християнка. Христос велить провини ближнім прощати, а вона не може. Князь довго не повертається, а людей треба в послуху тримати, карати їх. Щоднини мусить із своєю совістю боротись». (*Ольга, повість «Вадим»*)

«Так мені моє серце і казало, що залиште ви мене самою в опустошеному Новгороді або Путивлі... І буду я очі свої за вами видивляти й думками широкі степи перебігати, вас шукаючи і ніде не знаходячи». (*Ярославна, оповідання «Каяла»*)

«Він слабосилий, кволий, пороху не нюхав, як же йому гетьманську булаву, та ще й в таких часах, як теперішні, носити?» (*Юрась Хмельницький, повість «Крутіж»*)

Зупинка третя. Літературна.

Завдання. Розшифрувати назви творів.

3-1-6-... -... (*«Вадим»*)

19-...-...-11 (*«Орли»*)

15-21-24-...-...-... (*«Крутіж»*)

... - 1-33-...-1 (*«Каяла»*)

Зупинка четверта. Герої реальні і вигадані.

Завдання. Назвати число по горизонталі (від 1 до 5) та по вертикалі (від 1 до 6), а потім – героя повістей Б. Лепкого, ім'я якого починається на літеру, яка знаходиться на перехресті цих чисел.

	1	2	3	4	5
1	І	М	Б	К	М
2	В	П	В	П	С
3	П	В	С	Д	В
4	Б	О	О	У	Ф
5	О	Д	Я	Г	О
6	В	Ч	С	Д	Т

Відповіді:

«Вадим» (зелений колір): Вадим, Ольга, Святослав, Григорій, Малуша, Держко, Влас, Калокір, Дандамід, Претич.

«Каяла» (жовтий колір): Ігор, Всеволод, Ярославна, Данило, Святослав.

«Крутіж» (блакитний колір): Босаківський, Журба, Виговський, Олена, Маруся, Борис, Помело, Улас, Фалдовський.

«Орли» (червоний колір): Тригуб, Оріся, Сулима, Петро, Чекунов, Орлик (Пилип).

5. Зупинка п'ята. Хронологічна.

Завдання. Розставити події у хронологічній послідовності (учасникам квесту роздавати картки без номерів).

«Вадим»

1. «Гадаєш, мій син тим Господа гнівить, що хоробрий? – Ні, тому що жорстокий. – А невже одно без другого не може бути?»

2. Малий Володимир не спускає кривди нікому, а Святослав виношує плани нового походу.

3. Важко Вадимові кохати Малушу, коли сам князь її кохає...

4. «Бачу зраду... Бережись Цареграда. Не ступай батьковими слідами. Кривда за ним ходила і крила кров'ю забарила. Кривда – дочка лжі». – «Воля богів там, а моя тут!».

5. «Його задум (Калокіра) був простий. Руками Святослава загребти жар – з його допомогою сісти на візантійський престол, а на Київ напустити нові степові орди».

6. Бійка на дружинницькому бенкеті. Вадим у в'язниці. Відмовляється від втечі, але Держко усе-таки знаходить спосіб рятувати друга за допомогою грека Дандоміда.

7. Святослав рушає у похід на болгар, Вадим повертається із пораненням, а хвора Малуша приймає християнство.

8. Напад печенігів на Київ у купальську ніч. Облога і голод.

9. «Де мій кінь?». Вадим рятує Київ. Військо воеводи Претича йде на допомогу.

10. Смерть княгині Ольги. Святослав знову йде на болгар, а у Новгород відсилає з Малушою князем малого Володимира.

«Крутіж»

1. Козаки у корчмі. Приїзд Журби і розповідь про події після смерті Хмельницького. Виговський чи Юрась Хмельницький? Сварка між козаками.
2. «Ріжуться і мордують, чорти б їх різали у пеклі та мордували. Це вони так Україну будують...».
3. Зустріч козака Бориса Крука та шляхтича Босаковського.
4. «Чому я пірнача не брав!». Звістка про втечу гетьмана Виговського.
5. Борис і Босаковський рушають у дорогу на пошуки дочки сотника Марусі – коханої Бориса. По дорозі зустрічають бандуриста Антона Помело.
6. На хуторі в Уласа. Незвичайна «чорниця» виявляється ворожим навідником!
7. Битва із татарами та визволення дівчат.
8. Поранення славного шляхтича.
9. Марусі серед полонянок немає. Але є дочка Богдана Хмельницького Олена – таємне кохання Босаковського.
10. Як допомогти Олені дістатися до Суботова? Де шукати Марусю?
11. Козаки покидають хутір. Сутичка і примирення із селянами.
12. Борис їде до Малина дізнатися про Марусю.
13. Маруся в полоні. Визволення. Гонитва за Фалдовським та його безславна смерть.
14. Козаки відвозять Олену до Суботова.

Інформаційні джерела

Книги.

Лепкий Б. Твори : В 2 т. Т. 1 : поезія. Оповідання і нариси. Історичні повісті / Б. Лепкий ; упоряд., вступ. ст. і прим. М. М. Ільницького ; Худож. М. Жук. — Київ : Дніпро, 1991. — 852 с. : іл.

Лепкий Б. Твори : В 2 т. Т. 2 : повість. Спогади. Виступи / Б. Лепкий ; упоряд., прим. М. Ільницького ; худож. М. Жук. — Київ : Дніпро, 1991. — 719 с. : іл.

Лепкий Б. Вибране / Б. Лепкий ; передм. М. Ільницького. — Львів : Світ, 1990. — 184 с. : іл.

Лепкий Б. Вибрані твори. Т. 1 : Мотря: Іст. Повість ; Сотниківна: іст. картина з часів Івана Виговського / Б. Лепкий ; вступ. ст. Н. Білик, Б. Мельничук ; упоряд. Б. Мельничук. — Тернопіль : Збруч, 2004. — 351 с.

Лепкий Б. Вибрані твори : в 3 т. Т. 2 : Мотря. Орли. Крутіж. Оповідання / Б. Лепкий ; упоряд. Б. Мельничук. — Тернопіль : Збруч, 2006. — 400 с.

Лепкий Б. Вибрані твори : іст. повісті : в 3 т. Т. 3 : Не вбивай ; Батурин / Б. Лепкий ; уклад.-ред. Б. Мельничук. — Тернопіль : Збруч, 2008. — 488 с.

Лепкий Б. Вибрані твори : у 2 т. Т. 1 / Б. Лепкий ; упоряд., вступ. сл. та передм. Н. Білик, Н. Гавдиди ; прим. Н. Білик. — 2-е вид. — Київ : Смолоскип, 2011. — 603 с.

Лепкий Б. Вибрані твори : у 2 т. Т. 2 / Б. Лепкий ; упоряд., вступ. сл. та передм. Н. Білик, Н. Гавдиди ; прим. Н. Білик. — 2-е вид. — Київ : Смолоскип, 2011. — 614 с.

Лепкий Б. З-під Полтави до Бендер : іст. повість / Б. Лепкий ; упоряд., авт. післямови Р. Горак ; худож. С. Якутович. — Київ : Дніпро, 1992. — 266 с. : іл.

Лепкий Б. Казка мого життя / Б. Лепкий. — Івано-Франківськ, 1998. — 255 с. : фотогр.

Лепкий Б. Казка мого життя : повість / Б. Лепкий ; Обл. музей Богдана Лепкого в Бережанах ; обкл. О. Кіналя. — Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2014. — 415 с. : іл., 1 портр.

Лепкий Б. Казки / Б. Лепкий ; передм. Л. Ліщинської ; обкл. та іл. В. Дунаєвої. — Київ : Школа, 2007. — 188 с. : іл. — (Хрестоматія школяра).

Лепкий Б. Казки / Б. Лепкий ; упоряд., передм. та прим. Ф. Погребенника ; худож. Є. Крига. — 2-е вид. — Київ : Веселка, 2009. — 95 с. : іл., портр.

Лепкий Б. Крутіж : іст. повісті / Б. Лепкий ; худож. Г. Акулов ; передм., упоряд. Р. Коритка. — Київ : Веселка, 1992. — 390 с. : іл., 1 арк. портр. — (Золоті ворота).

Лепкий Б. Мазепа : трилогія. Кн. 1 : Мотря: іст. повість у 2 т. / Б. Лепкий. — Львів : Каменяр: Кооператив «Манускрипт», 1991. — 423 с. : іл.

Лепкий Б. Мазепа: Трилогія. Кн. 2-3 : Не вбивай; Батурич: іст. повісті / Б. Лепкий. — Львів : Каменяр: Кооператив «Манускрипт», 1991. — 488 с.

Лепкий Б. Мазепа: Трилогія. Ч. 1 : Не вбивай; Батурич / Б. Лепкий ; післямова Я. Радевич-Винницького. — Дрогобич : Відродження, 2004. — 568 с. : іл.

Лепкий Б. Мазепа / Б. Лепкий ; ред. оброб. тексту, передм. та прим. О. Зав'язкіна. — Київ : Кристал бук, 2017. — 478, [1] с. — (Видатні українські твори. Історія в романах та повістях).

Лепкий Б. Мишка : казки та оповідання / Б. Лепкий ; іл. К. Лавра. — Київ : Знання, 2020. — 157, [2] с. : іл. — (Скарбничка ; 2019, № 6).

Лепкий Б. Мотря : іст. повість / Б. Лепкий ; упоряд. Р. Горак ; худож. С. Якутович. — Київ : Дніпро, 1992. — 464 с.

Лепкий Б. Не вбивай; Батурич : іст. повісті / Б. Лепкий ; упоряд. Р. Горак ; худож. С. Якутович. — Київ : Дніпро, 1992. — 568 с. : іл.

Лепкий Б. Полтава : Іст. повість / Б. Лепкий ; упоряд. Р. Горак ; худож. С. Якутович. — Київ : Дніпро, 1992. — 487 с. : іл.

Лепкий Б. Про життя і твори Тараса Шевченка / Б. Лепкий ; худож. оформ., упоряд. С. Дубецької. — Тернопіль : Джура, 2004. — 184 с. : іл.

Лепкий Б. Цвіт споминів : твори для дітей: вірш. казки. Великодня, різдвяна, новор. поезія. Оповід. / Б. Лепкий ; упоряд. Н. Дирда ; худож. С.Костишин. — Бережани ; Тернопіль : Музей Богдана Лепкого : Джура, 2002. — 184 с. : іл., портр.

Статті.

Гінгіна О. Осінь у мистецтві : 11-й клас / О. Гінгіна // Світ. л-ра (Шкільний світ). — 2015. — № 11-12. — С. 29-37.

Лісович О. «Пора воскресіння» : сценарій про Богдана Лепкого / О. Лісович // Журавлик. — 2015. — № 11. — С. 5.

Палинський В. Бути собою. Завше... : про Богдана Лепкого-художника / В. Палинський // Укр. літ. газета. — 2020. — 31 січня. — С. 5.

Шаран Г. Всесвіт Богдана Лепкого, осяяний любов'ю : літ. читання / Г. Шаран // Журавлик. — 2019. — № 11. — С. 12.

Шульга-Пасічник О. Події 1914-1920 років у творчості Богдана Лепкого / О. Шульга-Пасічник // Дивослово. — 2016. — № 2. — С. 53-57. — Бібліогр.: с. 57.

Штефуряк Н. Вивчаємо творчість Богдана Лепкого : урок за казкою «Мишка (Казка для дітей: для малих і великих)» : 7 клас / Н. Штефуряк // Дивослово. — 2020. — № 1. — С. 15-18.

Юрчак Л. Довга дорога додому : виховна година, присвячена Богдану Лепкому / Л. Юрчак, Г. Гуменюк // Укр. слово і сучасність. — 2016. — № 11. — С. 61-71. — Бібліогр.: с. 71.

Методичні поради
організаторам дитячого читання
до 150-річчя від дня народження Богдана Лепкого
(серія «Великі Українці»)

«Тільки не втрачайте, браття, віри...»

Відповідальна за випуск А. І. Гордієнко
Укладач Ю. В. Осадча
Літературний редактор О. А. Кадькаленко
Комп'ютерна верстка Н. В. Ярчак
Підписано до друку 16.09.2022 р.
Зам. № 18. Тираж 25 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190
Тел./факс: 400-65-87, тел.: 400-39-96, 400-41-44
www.chl.kiev.ua
library@chl.kiev.ua

Національна бібліотека України для дітей
03190, Київ-190, вул. Я. Корчака, 60.
Тел.: (044) 400-41-44, 400-39-96
Факс: (044) 400-65-87
www.chl.kiev.ua
E-mail: library@chl.kiev.ua